

ΕΣΤΙΑ

27 ΙΟΥΝ. 2009

Παιδεία Ἀθηναϊκή ἢ Σπαρτιατική;

του Νικ. Λ.Γ. Λιναρδάτου

Φοβάμαι πώς πολύ θραχύβια θά είναι ἡ συνθήκη εἰρήνης γιὰ τὴ λήξη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὴν ὁποία ὑπέγραψε ὁ κ. Δημ. Ἀβραμόπουλος, ὅταν ἦταν δήμαρχος Ἀθηναίων, μέ τόν ὁμόλογό του τῆς Σπάρτης. Νέα σύγκρουση ἀπειλεῖται. Ἄν βέβαια ὅσα γράφουν οἱ ἐφημερίδες εἶναι ἀκριβῆ. Σύγκρουση μεταξύ τῶν ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων τῶν δύο πόλεων· ἐνός φιλελεύθερου (τῶν Ἀθηνῶν) καί ἐνός καταπιεστικοῦ (τῆς Σπάρτης).

Ἄνταποκρίνονται στοὺς δύο βασικούς τύπους κράτους (-πόλεως). Ἄντιπροσωπεύουν, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Werner Jaeger στό κλασσικό ἔργο του *Paideia: The Ideals of Greek Culture* (ἀγγλική μετάφραση) ἰδεολογίες διαμετρικά ἀντίθετες. Κατά τόν Ἀριστοτέλη ἡ σπαρτιατική παιδεία δέν ἦταν τίποτ' ἄλλο παρά μιὰ περίτεχνη σχολή στρατιωτικῆς ἐκπαίδευσως. «Τῶντι ὁ Σπαρτιάτης ἐστρατολογεῖτο εὐθύς ἐκ γενετῆς ... Καί μέχρι μέν τῆς ἡλικίας τῶν ἐπτά ἐτῶν ἡ ἐπιμέλεια τῶν παιδῶν ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς τοὺς γονεῖς ... ὠφείλαν νά ὑποτάσσονται εἰς κανόνας τινάς ἐπιτηδείους νά προλαμβάνωσι τῆς ὑπερβολικῆς στοργῆς τὴν κατάχρησιν. Ἀπό δὲ ἐπτά ἐτῶν, ἤρχιζε μακρὰ τῶν παιδῶν δημοσία ἀγωγή... Ἐπί τούτῳ παρεδίδοντο εἰς δημοσίον λειτουργόν...», γράφει ὁ Κ. Παπαρηγόπουλος (*Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, 1932, τόμ. 1ος, σελ. 190). Αὐτό εἶναι πού θέλουν οἱ Ἕλληνες γιὰ τὰ παιδιά τους σήμερα; «Στό θρανίο ἀπό τὰ 4 καί ὅλη μέρα μέχρι τὰ ...16». Ἐπικεφαλίδα ρεπορτάζ σέ ἀθηναϊκή ἐφημερίδα. Ἀπό 4 χρονῶν παίρνει τό κράτος τὰ παιδιά τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν· γιὰ νά τὰ κάμει τί; «Θεωροῦμε ὅτι τό θῆρος πρέπει νά πέσει στήν ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση ἀπό τό νηπιαγωγεῖο μέχρι τό γυμνάσιο». Δήλωση τοῦ καθηγητῆ κ. Γ. Μπαμπινιώτη, προέδρου τοῦ «Συμβουλίου πρωτοβάθμιας καί δευτεροβάθμιας ἐκπαίδευσης».

Τό μεγάλο ἐρώτημα εἶναι: Γιατί; Γιατί τώρα καί τὰ νήπια; Ἡ θέληση τῶν γονιῶν δέν λογαριάζεται καθόλου; Ὅσων δέν θέλουν; Αὐτοί τὰ ἔφεραν στόν κόσμο· αὐτοί θά δώσουν λόγο στά ἴδια, στήν κοινωνία, πολλοί στόν Θεό τους. Ἡ ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση εἶναι κατάλοιπο ἄλλων ἐποχῶν. Τότε οἱ πατερᾶδες, γεωργοί οἱ περισσότεροι, ἐχρειάζονταν τὰ παιδιά τους ἀπό μικρῆς ἡλικίας στόν κάμμο. Σήμερα οἱ περισσότεροι ζοῦνε στίς πόλεις. Ὑπάλληλοι ἢ ἐργάτες. Τὰ παιδιά τους ἐκ τῶν πραγμάτων στέλνονται στά σχολεῖα. Ἀλλά γιατί ὑποχρεωτικά; Γιὰ τό δημοτικό καί τό γυμνάσιο, ἔτσι τό βρήκαμε καί ἔτσι τό συνεχίζουμε. Δέν ἔχουμε τὴν τόλμη νά τό ἀλλάξουμε. Τὰ νήπια ὁμως; Τί φταίνει;

Στὴν χώρα μας πάρα πολλές μητέρες ἔχουν ὡς ἀπασχόληση (στίς ταυτότητές τους ἀναγράφεται στή θέση τοῦ ἐπαγγέλματος) τὰ «οἰκιακά». Γιὰ τίς ἀνάγκες, ὅπου καί ὅσες ὑπῆρχαν πραγματικά, ἀνοίγαν ἰδιωτικά νηπιαγωγεῖα καί παιδικοὶ σταθμοί. Καί ἐλειτουργοῦσαν ἱκανοποιητικά· γιατί ὁ πελάτης ἔχει δίκιο. Ὡς ἐδῶ καλά. Ἄν ἦταν γιὰ νά διευκολυνθοῦν καί οἱ πιο φτωχοί, νά γίνον καί δημοσία· δωρεάν. Νά τὰ πληρώνουν δηλαδή οἱ ἄλλοι. Ἀλλά γιατί ὑποχρεωτικά; Γιατί ὁ ἐξαναγκασμός; Διαβάζω: «Ἡ ὑποχρεωτική διαιτησ προσχολική ἀγωγή [ἔτσι λεγόταν καί στήν ἀρχαία Σπάρτη] πάγιο αἶτημα τῶν ἐκπαιδευτικῶν Ὀμοσπονδιῶν...». Μήπως γιὰ νά βρεθεῖ ἀπασχόληση γιὰ τὰ μέλη τους; Καί ἡ μητέρα πού δέν ἐργάζεται; Πού θέλει νά ἀσχοληθεῖ μέ τὰ παιδιά της; Μέ ποῖο δικαίωμα, ἀπό πού ἀντλούμενο, τῆς ἀφαιρεῖται ἡ εὐκαιρία καί ἡ δυνατότητα νά παίξει τόν φυσικό της ρόλο; Νά εἰσαγάγει στή ζωὴ καί στήν κοινωνία τὰ παιδιά της; Θά τό κάμει καλύτερα ὁ ἀδιάφορος, στήν καλύτερη περίπτωση, νηπιαγωγός; Ἐρωτήματα: τό ἓνα ὕστερα ἀπό τό ἄλλο. Ἀναπάντητα.

Τὰ παίρνουμε ἀπό τὴν οἰκογένειά τους καί τὰ παραδίδουμε σέ νηπιαγωγούς, δασκάλους, ἐκπαιδευτικούς. Ἄντιγράφω ἀπό τὴν «Ἔστια» (18 τοῦ μηνός): «Τρεῖς στοὺς τέσσαρες ἐκπαιδευτικούς αἰσθάνονται ὅτι δέν ἔχουν κίνητρα γιὰ νά βελτιώσουν τὴν ποιότητα τῆς διδασκαλίας τους. Τό συνταρακτικό αὐτό συμπέρασμα προκύπτει ἀπό τὴν ἐκθεση τοῦ ΟΟΣΑ...». Παγκοσμίως. Ἐδῶ χειρότερα. Φτάνει νά δεῖτε τὴν ἀμφίεση δασκάλων καί διδασκαλισσῶν. Πῶς νά μὴν διαστρέφεται ἡ αἰσθητική ἀντίληψη τῶν παιδιῶν; Πῶς νά μάθουν νά σέβονται τόν χώρο, μέσα στόν ὁποῖο κινουῦνται; Στενότερος τό σπίτι, τό γραφεῖο, τό ἐργοστάσιο· εὐρύτερος ἡ πόλη, τό φυσικό περιβάλλον.

Τώρα ἡ ἄλλη πλευρά. «Ἀπό τὴν μιὰ μεριά [σὴν Σπάρτη] διδάσκονται πειθαρχία καί σωφροσύνη, ἀπό τὴν ἄλλη [σὴν Ἀθήνα] ἐλευθερία καί τόλμη». (Jacqueline de Romilly, «Ἡ Ἀρχαία Ἑλλάδα σέ ἀναζήτηση τῆς Ἐλευθερίας»). Ἐμεῖς, τί παιδεία θέλουμε; Εἶναι προφανές ὅτι κλίνουν οἱ νομοθετοῦντες πρὸς τὴν πρώτη περίπτωση. Τουλάχιστον ὡς πρὸς τόν τρόπο λειτουργίας της. Τόν ἐξαναγκασμό καί τὴν δημόσια διαχείριση. Ἀλλά αὐτό πού χρειαζόμαστε εἶναι ἐλευθερία καί τόλμη· τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἀθηναϊκοῦ μοντέλου. «Τό σύστημα ἦταν ἰδιωτικό καί μέ ἐλεύθερη πληρωμή, κάθε ἄλλο παρά ἄκαμπο καί οἱ γονιοὶ μπορούσαν νά μὴ θέλουν τὰ παιδιά τους νά συμμετέχουν καί στίς τρεῖς διδασκαλίες [γυμναστική καί ἀθλητικά, μουσική, γράμματα]». (The Oxford Classical Dictionary, 1996, σελ. 507). Ἔτσι: «Οἱ ταύτης [τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν] μαθηταὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι γεγόνασιν...»· παρατηρεῖ ὁ Ἰσοκράτης.

Μία τελευταία παρατήρηση. Εἶπε ὁ κ. Μπαμπινιώτης: «Ἐμεῖς προτείνουμε πῶς νά γίνει σωστή ἡ παιδεία, δέν ἐξετάζουμε τό οικονομικό, πού εἶναι ζήτημα τῆς ἐκάστοτε κυβέρνησης». Αὐτό ὁμως πού χρειαζόμαστε εἶναι τό ἀκριβῆς ἀντίστροφο. Ἐχουμε διαθέσιμα τόσα χρήματα. Πῶς μπορούμε νά τὰ χρησιμοποιήσουμε κατά τόν καλύτερο καί πιο ἀποτελεσματικόν τρόπο. Ἀλλιῶς μοιάζει σάν μιὰ ἀκόμα θεωρητική μελέτη· κατάλληλη γιὰ τό ἀρχεῖο. Ἄνεφάρμοστη λόγω ἀνεπάρκειας οικονομικῶν μέσων. Ἡ θά θγεῖ κάτι μεσοβέζικο. Κρίμα.